

EDINOST

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

Oglaš se računa po tarifi v politu; za enotno s debelimi črkami se plačuje prostor, kolikor obsega enotnih vrst. Poslana, osmrtnica in javnozborna, domači oglaš itd. se računajo po pogodbi.

Vsi dopisi naj se pošiljajo uredu: ulica Cacerma št. 13. Vsako pismo mora biti frankovano, ker nefrankovane se ne sprejemajo. Nakopisi se ne vračajo.

Naručnino, reklamacije in oglaš sprejema upravitelj ulica Melina št. 3, II. nadst. Odpri reklamacije se prebje pošilja.

„V edinosti je moč“.

Politiške vesti.

V Trstu, dne 8. julija 1895.

Državni zbor. (Posl. zbornica.) V seji minole sobote — v nadaljnji razpravi o proračunu ministerstva za domobranstvo — je izjavil minister Welsersheimb, da vojska v Avstro-Ogerski veliko manjše odteza delavske sile kakor v drugih državah. Minister je naglašal, da stoji nad strankami, vendar pa zavzema neko politično stališče, ki začenja tam, kjer se neha strankarski boj in pričenejajo skupni interesi, kar združuje vse: ljubezen in požrtvovalnost za cesarja in domovino.

Na to je pričela razprava o ministerstvu nauka in bogočastja.

Začetek razpravi je bil za nas zanimiv zato, ker je prišel prvi k besedi naš tržaški posl. R. Luzzatto in reči moramo, da je bil mož jako — pogumen v svojih trditvah. Kdor hoče, naj le veruje njegovim trditvam. Trdil je, da vlada popolnem zanemarja narodne interese Italijanov; nijeden ministrov ni hotel dosedaj ustreči kulturnim željam Italijanov, nijeden ni hotel braniti pravic teh poslednjih; Italijani imajo vzroka dovolj veseliti se razpadu koalicije. Koalicija je bila namreč glavna zadača, ohraniti posestno stanje. Od takega programa Italijani niso mogli ničesar pričakovati: kajti ničesar niso imeli popred, ničesar nimajo sedaj. Nekdaj — dokler je imela Avstrija dve cvetoči italijanski pokrajini v svojih rokah — imeli so Italijani dve vsemučilici, sedaj nimajo nobene. Koalicija, — žalostnega spomina — je podpirala le Slovence. Slovenci so dobili preveč koncesij, Italijani pa so bili vedno zanemarjeni. V Trstu ne vzdržuje vlada nijedne narodne šole italijanske, niti ni mogla priti občina od tega, da bi se tu zasnovovala učiteljske. Slednjič je govornik izjavil, da bodo Italijani glasovali proti slovenskemu gimnaziju v Celju.

Prostor nam seveda ne dopušča, da bi odgovarjali na tem mestu na vse te zelo zelo — pogumne trditve g. Luzzatta, ali zamočati ne smemo, da je gosp. posl. Ivan vitez Nabergoj z jednim samim vsklikom imenitno vsekal svojega tržaškega tovariša, ko je namreč ta poslednji metal kamenje na grob koalicije, z vsklikom namreč: Saj ste tudi Vi sami bili v koaliciji!

Z Dunaja nam piše naš dopisnik dne 6. julija: V današnji seji je odgovarjal minister za domobranstvo na včerajšnji govor dra. Laginje. Minister je le obžaloval izraze, ki jih je rabil dr. Laginja gleda na one, ki upravljajo Primorsko, dodavši (minister namreč), da se bodo trudili vsi, da v bodoče takih izrazov ne bode možno rabiti

proti njim. Kranjski poslanec baron Schwegel pokazal je kot poročevalec, kaj je: nemški levicar, prijatelj Italijanov ter uradnikov, prijatelj Italijanov. Mož je šel tako daleč, da je protestoval proti izrazom dra. Laginje. Storil je, česar niso storili niti najvišji uradniki kot poklicani zagovorniki svojih podrejenih.

Po ministerstvu domobranstva došlo je na vrsto ministerstvo bogočastja in nauka. Za vse dele razprave o tem ministerstvu v pisalo se je mnogo govornikov, največ pa pri srednjih šolah, kjer pride v razpravo celjsko vprašanje.

Pri razpravi osrednje uprave tega ministerstva upisala sta se med ostalimi tudi dr. Laginja in Spinčič; pri narodnih šolah: Klun in Spinčič. Danes je govoril dr. Laginja. Potezal se je za hrvatski gimnazij v Pazinu, govoril je v obče o uredbi srednjega šolstva na Primorskem, dotaknil se je nekotih vprašanj bogočastja ter slednjič odgovoril nekoliko poslancu Luzzattu, ki je trdil, da Italijani v Avstriji nimajo ničesar in ki je izjavil, da bode glasoval proti slovenskim paralelkam v Celju, češ, da Slovenci imajo vsega tega že preveč!!!

I se non ridi, di che rider suoli.

Dr. Bartoli contra prof. Spinčič. Na govor posl. Spinčiča z dne 4. julija, ki je trajal po priliki jedno uro, oglašil se je posl. Bartoli k stvarnemu popravku, kojega se je iznebil dne 5. julija. Bartolijev popravek se glasi od besede do besede:

„Gospodu poslancu Spinčiču videlo se je umestno, da me v svojem včerajšnjem razlaganju na temelju nekega „on dit“ (govori se) obtoži, kakor da sem se poslužil izrazov neodobravanja nasproti svojim sonarodnjakom. Čudé se, da si poslanec usoja obtoževati me na temelju jednostavnega „on dit“ popravljam stvarno, da je njegova obtožba neutemeljena in kriva. Pod mojo častjo bi bilo, da bi hotel storiti ta popravek do istih, ali storiti ga moram do zbornice, da bode mogla ista soditi iz te činjenice o vsebini vsega njegovega razlaganja.“

To je torej g. Bartoli izstudiral v dolgih 24 urah, napisal potem in v zbornici alabo prečital.

Na ta „popravek“ mu je posl. Spinčič takole odgovoril: „Namišljeni stvarni popravek poslanca takozvanega velikega posestva istrskega, moram stvarno popraviti takó, da v resnici ni popravil stvarno nijednega dejstva, navedenega po meni. V ostalem pa bodi njemu v čast, da ne obsoja izgrediv izgredivnikov proti hrvatskim poslancem, dogodivših se dne 11. januarja tega leta na večer.“

ban sedi na čelu sabora. Živoj, plamenitoj besedoj dokazal nam je prečastni gospod biskup kaloški, kakšna nesreča čaka bedne ostanke slavni teh kraljevin, pokaral nas je, da smo nesložni, da ne maramo za sveto vero in svoboščine plemstva. Toda živeje občutimo to nesrečo mi, čutimo jo od več vekov, in junaško so odbijali naši dedi silo nekrsta, ko se ni bilo gospóde Teuffenbacha in Halleka, a nismo-li sami pod zastavo Frankopana in Alapiča bili ljute boje za našo kraljevino? Ni-li blagega spomina ban Nikola Zrinjski zadaval skrbi stambulskemu carju in slavno poginol pod Sigetom? Ne sukamo mi sablje od včeraj, niso nas gospóda generali učili mahati sekiricoj. Mar nismo davali zadnji dinar, zadnjo kapljo krvi za našo kraljevino? Ali, dasi smo vzrasli na bojnem bolju, bil nam je vedno svet domači zakon, ker brez zakona ni junaštva, brez reda ni zmage. A zakaj smo se borili, gospóda slavna? Mar samo za grudico zemlje? Ne, za naše svoboščine, za sveto ded-

Besede, na koje jedine se more potezati namišljeni popravek posl. Bartolija, bile bi one, ki jih je izustil posl. Spinčič potem, ko je na kratko opisal izgrede proti hrvatskim poslancem dne 11. januarja v gostilni v Poreču. K temu opisu je pridodal: „In tako smo bili prepričani sami sebi. Ker je g. poslanec Bartoli ravno tu, povem, da sem čul od nekoga, da je on (Bartoli) — nekoji italijanski poslanec so bili v prvem nadstropju, on ni bil — oni čin, izvršen tam na večer dne 11. januarja, potem ko se mu je povedalo o njem, označil kot „barbarstvo“. Jaz bi mogel povedati tudi osebo, ki mi je to pripovedovala.“

Vsakdo torej vidi, da posl. Spinčič ni rekel, da je poslanec Bartoli res označil oni napad v gostilni na hrvatske poslance kot „barbarstvo“, ampak je rekel le, da je čul, da je g. Bartoli tako označil oni čin. Spinčič pozna dobro ono osebo, koja mu je pripovedovala, mesto, kjer mu je pripovedovala in dan, ko mu je pripovedovala. In tudi prič ima o tem — dokazati torej more, da je res čul. Tudi v parlamentu je pripovedoval o tem v navzočnosti g. Bartolija, in temu poslednjemu je bila dana prilika, da pové, ali je tako, ali ne.

Dr. Bartoli pravi v svojem popravku, da ni onega čina označil kot barbarstvo, češ, da ni grajal činov svojih sonarodnjakov. On smatra to obtožbo kot breztemeljno in krivo. On odobruje torej postopanje svojih sonarodnjakov. On ne obsoja barbarskega napada na hrvatske poslance, ampak odobruje istega; niti spominja se ne v svojem popravku tega napada.

Dosedaj mogli smo ga smatrati plemenitej. Sedaj pa lahko sodimo o njegovi aviti colturi. On se je omejil le na to, da je oporekal menenju, da bi bil on obsojal napade — on se tako rekoč ponaša z izgredivniki.

Čestitamo torej zastopnikom istrakitalijanske kulture — koje drugi nazivljajo brutura — in vsem njih prijateljem in zagovornikom!

Celjsko vprašanje. Z Dunaja nam pišejo: Glasovanje o glasovitem celjskem gimnaziju se bode vršilo najbrže v sredo. Vsi klubi so brzogovno pozvali svoje člane na Dunaj. Računa se na večino 10—12 glasov, ker bodo antisemitje tudi glasovali proti.

Tendencijozno poročanje. I naši italijanski listi so seveda posebno tendencijozno mrevnarili zadnji govor mladočeskega poslanca dr. Kramafa pri razpravi o proračunu ministerstva za notranje stvari. Posebno slastjo so izstrgali jeden stavek iz omenjenega govora, stavek namreč:

„— v tem zmislu podpisemo tudi mi izrek Palackega: Mi smo bili pred Av-

ščino naših očetov. Za to odbijamo Turke, za to hočemo vstrajati do zadnje kaplje krvi, ker nečemo postati sužnji lažnjivega preroka. Vzvišena gospóda komisarij zahtevajo subsidia, zahtevajo rok za delo, ljudi za vojsko. Kraljevska svetlost predobro zna, da so vedno verne te kraljevine vršile svojo dolžnost proti prejasni kroni, a vršile jo tako, kakor zahteva red in zakon. A kdo daje pomoči za vojsko? Sabor gospóde in plemstva. A kdo je temu saboru glava? Ban. A mi nimamo bana. Brez bana pa ni davkov in vojske. — Govoril je prečastni gospod nadbiskup kaloški za novo trdnjavo kraj Dubovca. No ta, gospóda slavna, branila bi bolj Kranjsko in Stajersko, nego kraljevino Slavonijo. Govorila je njegova prečastnost, kako nas brani tuja, najeta vojska. Da, brani! A že leta 1566. potožili so se naši odposlanci na požunskem saboru, kako naši čuvvarji plenijo zemljo in sabor zabranil je stroгим zakonom, da naj tega ne storijo več. Ali kako se pazi ta zakon? Nemški konjiki,

strijo in bodemo po Avstriji“. Popolnoma pa so zamolčali takoj na to sledeči stavek: A ravno tako podpisemo in ravno tako iskreno čutimo besede Palackega, da, ako bi Avstrije ne bilo, bi jo morali vstvariti.

Italijani so poročali tako, kakor da je posl. Kramaf završil svoj govor prvo navedenim vsklikom, v resnici pa je završil s tem poslednjim.

Sram jih bilo! Sami nimajo ni iskricke dinastijskega čutstovanja, a nepravni se dovolj, da sumničje druge, kojih lojalnost je posvečena dejstvi in potoki krvi. Pui!

Po odstopu Plenerjevem je navstalo hudo vrvenje med Nemci; menenja se križajo na vse strani, prava konfuzija je to. Jeden del liberalcev vstopče v strahu za bodočnost nemško-liberalne stranke, drugi in menda večji del pa ne more prikrivati svojega veselja na tem, da je strmoglavljen mož, ki je svojo odločnostjo in bistrostjo duha brzdal te slavohlepneže in lakomneže. Jedni pravijo, da je Plener zgubil zaupanje, ker kot minister ni zadostno varoval nemških interesov, drugi trde nasprotno, da je Plener na to stran v polni meri vršil svojo dolžnost, toda njegovi nasprotni mu pristasi ga niso hoteli razumeti ter ga s tem užalili takó, da je bil moralno prisiljen ogorčenim srcem umakniti se iz političnega življenja. Imeli smo torej prav, ko smo rekli, da je Plener zašel v nasprotstva z lastno stranko. — Mož je obupal nad stranko, ker so jo ugonobili koristolovci. Tako se je zgodilo nemško-liberalni stranki, in tako se zgodi tudi vsaki drugi stranki, v koji je življen, ki skrbe v prvi vrsti — za svoje osebne koristi. Kajti nemogoče je hkratu služiti načelom in pa svoji ljubi osebi. Usoda nemške levice bode v svaričen vzgled tudi drugim skupinam, kjer mnogokateri poslanec hoče pokrivati svoje zaveze ne želje z bahanjem o svoji državniški modrosti in zmernosti. Le one stranke so v resnici močne, ki se opirajo na čistost značajev svojih členov. Drugače je polom neizogiben prej ali slej.

Različne vesti.

Krat nove vojne tadije „Wien“. Minolo soboto zvečer zbrali so se Dunajski gostje in z njimi mnogo tukajšnje gospóde v letovišču „Revoltella“ pri Lovcu, kamor je bil župan tržaški povabil vse h krstu oklopnice „Wien“ povabljeni osebe na „garden party“. Dasi je pilhala brezobzirna burja, odzvala se je gospóda temu pozivu polnoštevilno. Seveda so se tega izleta vdeležili tudi „strašni antisemitje“ in nekateri občinski svetovalci,

terajo svoje konje širom na pašo naših kmetov. Niso-li Uskoki pod Tomo Severovičem oteli gospodu Herendiču vse imetje? Vprašajte tu plemenitega našega brata Delia, kako so mu oficirji gospoda Ivana Aspergerja v Steničnjaku oteli, kar je imel. Vprašajte tu plemenite ljudi iz Moravca, pa vam bodo povedali, kako so haramije opustošili ujib hiše. Braniti se hočemo, toda braniti pod bansko zastavo. In slavni stanovi in redovi, jaz mislim, da po gospódi komisarijih javimo prejasnemu namestniku, da prepokorna in vedno verna ta kraljevina jako obžaluje, da nima zakonitega namestnika kraljevske svetlosti in da se bode pod bansko zastavo borila proti neprijatelju krščanske občine, toda dokler se postavi ban, ne more po zakonu ustreči želji gospóde komisarijev.“

„Tako, tako!“ kričalo je mnogoštevilno plemstvo. Bled in poparjen pobitel je Draskovič k Alapiču, zaklinjaje ga, naj pomiri skupščino.

(Dalje prih.)

PODLISTEK.

Zlatarjevo zlato.

Zgodovinska pripoved XVI. veka.

Spisal A. Šena.

(Dalje.)

„Gospóda slavna,“ zagrmel je drhč od jeze Gregorjanec, „treba je, da bode račun čist. Prav valijo gospóda komisariji, ni prilike gubiti časa. Čul sem mnogo besedij, toda tega nisem čul, kaj nam treba storiti. Dovolite, slavni stanovi in redovi, da vam o tem rečem svojo preprosto misel. A vi odločite. Je-li ste kedaj bili v hramu belih fratrov v Remetah? Tam počiva pepel slavni naših banov. Nad grobom jim stoji zastava in žezlo. Zastavoj vodijo plemstvo v boj, žezlom vladajo in dele pravo. Tako je bilo od starih časov, tako mora biti i sedaj. Kraljevska svetlost daje nam bana za glavarja, da nam bodi namesto kralja. Ban je namestnik kraljev, ban stoji na čelu vojske,

urednik : **Julij Mikota**. — Tiskarna Dolenec v Trstu.